

MALİ SAYDAMLIK KAVRAMI VE TÜRKİYE'DE GELİŞİMİ

Doç. Dr. Şükrü Mert KARCI¹

Çilen ÇAKAL KASAPOĞLU²

Özet

Bu çalışmada mali saydamlık kavramı ve Türkiye'de hayata geçiriliş süreci incelenmiştir. Literatür taramasına dayalı bir değerlendirme çalışmasıdır. Yönetişim yaklaşımının kamu yönetimine etkisi bağlamında kamu mali yönetimi alanında önemli bir ilke olarak ortaya çıkan mali saydamlık, demokratikleşme süreçlerinin tamamına doğrudan ya da dolaylı olarak etki ederek yönetsel reforma tüm boyutlarda kaynaklık etmektedir. Mali saydamlık ve hesap verebilirlik arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Yönetişimci reform uygulamaları sonucunda Türkiye'de de mali saydamlık konusunda önemli reformlar yapılmıştır. Bu reformlar Türk Kamu Yönetiminin hesap verebilirliğini etkin hale getiren önemli bir dönüşüme kaynaklık etmiştir.

Anahtar Sözcükler: Saydamlık, Mali Saydamlık, Hesap Verebilirlik.

THE CONCEPT OF FISCAL TRANSPARENCY AND ITS DEVELOPMENT IN TURKEY

Abstract

The concept of financial transparency and its implementation process in Turkey are examined in this study. This evaluative study is based on a literature review. Financial transparency, which emerged as an important principle in the field of public financial management in the context of the impact of the governance approach on public administration, contributes to administrative reform in all dimensions by directly or indirectly influencing the processes of democratization. There is a significant relationship between financial transparency and accountability. As a result of governance reform practices, important reforms have also been made in the field of financial transparency in Turkey. These reforms have contributed to a transformation that makes the accountability of Turkish Public Administration more effective.

Keywords: Transparency, Financial Transparency, Accountability.

¹ Manisa Celal Bayar Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, mert.karci@cbu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9952-5178

² KKTC Maliye Bakanlığı, Uzman, cilencakal@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1743-2921

GİRİŞ

1980’li yıllardan beri kamu yönetiminde dönüşüm bağlamında mali krizlerle mücadele etme ve etkinliği sağlama amacına dönük olarak ön plana çıkan kavramlardan biri de mali saydamlıktır. Yönetimin hesap verebilirliği konusunda tıkanan mekanizmalar ve halkın bilgi edinmesi konusundaki yetersizlikler doğrultusunda beliren keyfi yönetim, mali krizlerin sebebi olarak ön plana çıkmıştır. Bu doğrultuda asıl sorunun mali saydamlığın sağlanamaması olduğu düşüncesiyle konu yönetim bağlamında uluslararası tartışmaların bir alt başlığı olarak gelişmiştir.

Mali saydamlık kavramının uluslararası kuruluşların yönetişimci raporlarında 90’lı yıllarda diğer ilkelerle birlikte ortaya çıktığı görülmektedir. IMF 1998 yılında yeni kamu yönetimi ve mali reformlar doğrultusunda “Mali Saydamlık İyi Uygulamaları Tüzüğü” ile saydamlık konusunda bazı ilkeler ortaya koymuş ve ülkelerin sürdürülebilir mali yönetimler oluşturmalarını hedef göstermiştir. Dünya genelinde gelişmiş ülkelerde mali saydamlığın önem kazandığı ve bu bağlamda yolsuzlukla mücadelenin iyi yönetildiği görülmüştür. Türkiye’de 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile birlikte kamu kaynaklarının yönetilmesinde mali saydamlık, hesap verme sorumluluğu, performans esaslı bütçeleme sistemi ve çok yıllık bütçeleme konularında önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.

1. SAYDAMLIK VE MALİ SAYDAMLIK KAVRAMLARI

Faaliyetlerin, alınan karar ve uygulamaların ulaşılabilir, gözlemlenebilir ve açıkça anlaşılabilir olması durumuna saydamlık denmektedir. Genel olarak herhangi bir karar ve ilintili diğer konularda halka bilgi veriliyor olması durumudur (Bakkal / Kasımoğlu, 2015). Saydamlıkta bilgilendirici ve bilgilendirilen olmak üzere iki taraf bulunmaktadır. Kamu yönetimi bilgilendirici, halk ise bilgilendirilendir. Klasik kamu yönetiminde saydamlık doğrudan halkın talepleri ile ortaya konmuştur. Bununla birlikte devlet ve saydamlık ilişkisi demokrasinin gelişimi ile ilintili olagelmıştır. Demokratik yönetimde katılımın sağlanmasında önemi yadsınamayan saydamlık kavramı küreselleşme ve yeni kamu yönetiminin etkisiyle daha etkin uygulanma alanı bulmaya başlamıştır. Saydamlığın etkin bir biçimde hayata geçirilmesini sağlayan mekanizmalarla birlikte vatandaşın yönetsel ve siyasal katılımının kapsamı genişlemektedir. Yönetimde kapalılık ise halkın güvenini azaltarak krizlere sebep olmaktadır. Kamu yönetiminde saydamlığın yönetsel, hukuki, siyasi ve mali boyutları bulunmaktadır. Bu boyutlar içinde mali saydamlık, finansal kaynakların kullanımı ve yolsuzluk bağlamında, daha somut bir biçimde belirginlik göstermektedir. Bu açıdan bütçe yönetimi ve açıklığı ile ilintilidir (Eroğlu / Demirbaş, 2016).

Mali saydamlık, her türlü devlet harcaması, alacağı ve borcu, vergilerin hesaplanma yöntemleri ile uygulanan ekonomi politikaları hakkındaki bilgilerin belirli zaman aralıklarında düzenli olarak açıkça halkın bilgisine sunulmasıdır (Kılıçer / Peker, 2018). Kamu maliyesinde izlenen ve izlenecek politikalar hakkında halka bilgi verilmesini içermektedir. Kamu maliyesi alanında öngörülebilirliği sağlamayı hedeflemektedir. Saydamlığın sağlanabilmesi için halka net, düzenli ve güven verici nitelikte bilgi sunulması gerekmektedir (Bilginoğlu / Maraş, 2011).

Diğer yönetim ilkelerinde olduğu gibi, mali saydamlık konusunda da herkesin üzerinde uzlaşacağı genel tanımlar çeşitli uluslararası kuruluşların raporlarında ifade edilmiştir. 1998’de IMF tarafından yapılan tanıma göre mali saydamlık, hükümetlerin mali konularda almış olduğu karar, bunlarla ilgili uygulama ve sonuçları ile devletin mali hesaplarına halkın ulaşılabilir olması ve yine halkın mali konularda bilgilendirilmesidir. OECD ise 2003 yılında mali saydamlığı, kamu yönetimini daha anlaşılır ve siyasi açıdan daha verimli kılma, hükümet politikalarına duyulan şüpheyi halka bilgi verme yoluyla azaltma şeklinde tanımlamıştır (Bilginoğlu / Maraş, 2011).

Çeşitli yöntemler kullanılarak gerçekleştirilebilecek olan mali saydamlık konusunda önemli yaklaşımlardan biri IMF tarafından sunulmuş ve “Özel Veri Yayınlama Standartları” geliştirilmiştir. Ekonomi ile ilgili konularda şeffaflığı sağlamak için kamuoyuna bilgilerin ne kadarının hangi zaman aralığında nasıl bir yöntemle verilmesi gerektiği ortaya konmuştur (Kuzey, 2003). Devamında 1998 yılında yeni kamu yönetimi ve mali reformlar doğrultusunda “Mali Saydamlık İyi Uygulamaları Tüzüğü” çıkarılmıştır. Bu Tüzükle birlikte saydamlık ilkesinin bazı unsurları ortaya konmuş ve kısa vadede şartlı sorumluluklar ve bütçe dışı faaliyet bilgileri ortaya konarak etkin bir bütçeleme sağlanması, uzun vadede ise elde edilen bu bilgilerle birlikte devamlılık getiren mali yönetimin gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Söz konusu Tüzükte genel olarak, “rol ve sorumlulukların açıklığı”, “bilginin kamuoyuna açıklığı”, “bütçe hazırlık, uygulama ve raporlamanın açıklığı” ile “dürüstlük güvencesi/bağımsızlığı” ilkeleri ön plana çıkarılmıştır (Arıkan / Benk, 2019). IMF’nin ekonomik krizlerle mücadele ve verimliliği sağlama bağlanımında saydamlık kavramına verdiği önem, Birleşmiş Milletler, Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu (GRECO), Uluslararası Şeffaflık Örgütü, Dünya Bankası gibi önemli uluslararası kuruluşların bu alana yönelmesine katkı yapmıştır (Güner, 2010).

Mali saydamlık ve hesap verebilirlik arasında yakın bir ilişki vardır. Her ne kadar ikisi de farklı kavramlar olmakla birlikte, birbirine bağlı ve ilişkilidir. Modern bütçe ilkeleri arasında yer alan bu iki kavram birbirlerinin varlık koşuludur. Mali saydamlık, faaliyetlerle ilgili olarak vatandaşlara bilgi sunumunu içermekteyken, işlemlerin her aşamasında bulunması gereken bir koşuldur. Hesap verebilirlik ise işlemlerin yapılması sonrasında sağlanması gereken bir durumdur (Küçükaycan, 2020).

2. MALİ SAYDAMLIK VE YÖNETSEL ETKİNLİK

Mali saydamlık ve hesap verebilirlik uygulamalarının etkili bir şekilde yürütülebilmesi en temelde muhasebe sistemine dayanmaktadır. Etkin bir muhasebe sisteminin özellikleri arasında sistematik bir şekilde istenen bilgileri oluşturma, gerçekleştirilen mali işlemleri uygun zaman ve yerde kayıtlandırarak raporlama konuları yer almaktadır. Muhasebe sistemi aslında kamu kaynaklarının doğru bir şekilde ve yerinde kullanılması ile gelir-gider analizlerinin yapılmasına zemin hazırlamaktadır. Muhasebe sisteminde hazırlanan ve halkı bilgilendiren analiz ve istatistik sonuçları ise mali saydamlığı sağlarken hesap verilebilirliği de gerçekleştirir (Kılıçer / Peker, 2018). Mali saydamlığın yönetilmesinde önemli bir yere sahip olan muhasebe bilgi sisteminde, küreselleşmenin daha aktif bir hal almasıyla birlikte, “Uluslararası Finansal Raporlama Standartları” (UFRS) uygulanmaya başlamıştır. UFRS’nin saydamlık, iç denetim, risk değerlendirilmesi ve mali raporlama alanında geniş katkıları bulunmaktadır. UFRS’nin ortaya çıkmasından önce muhasebe bilgi sisteminde ortak bir dil kullanılmadığı için muhasebe yönetiminde katı bir yaklaşım ve raporlarda yetersizlikler söz konusu olmuştur. UFRS ise tabloların netliğe kavuşturulması, ulusal ve uluslararası anlaşılabilirliğinin artması ve muhasebe alanında standart bir ortam hazırlanmasını amaçlamaktadır. UFRS’yi uygulamaya koyan “Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu”, uluslararası alanda finansal işlemlerde şeffaflık sağlama ve yatırımcılara piyasayı kıyaslama imkanı sunmayı hedeflemiştir. Bu nedenle kamuda mali saydamlık ile UFRS arasında kaçınılmaz bir ilişki olduğu ve bu nedenle UFRS’ye önem verildiği görülmektedir (Ataman / Cavlak, 2016).

Mali saydamlıkla birlikte ekonomik krizlerin ortaya çıkma oranında düşüş ve yaşanan krizlerin de en az kayıpla atlatılması sonucu ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda mali saydamlığa verilen önem artmıştır. Mali saydamlık, yabancı yatırımlarda artış eğilimini de ortaya koymaktadır. Şeffaf bir ekonomiye sahip olma durumu dış yatırım konusunda bir tercih sebebi olarak belirmektedir (Güner, 2010).

Mali saydamlık devletin halka karşı sorumluluğunu yerine getirmesindeki araçlardan biridir. Mali yönetimin saydamlığı ile birlikte daha iyi işleyen bir planlama sistemi

oluşturulmaktadır. Politika tercihleri konusunda halkın bilgilendirilmesi zorunluğ, sonuçların da izlenmesi olanağını sunduğu için, etkin süreçleri ortaya çıkarmaktadır. Şeffaf bir mali düzen ile birlikte sorumluluk ilişkisi ortaya konmakta ve bu doğrultuda mali yönetim yapısının yanında uygulamalar da halka açık bir şekilde gerçekleştirilerek kamu yönetiminin etkinliğine katkı sağlanmaktadır. Açıklık ilkesi, harcamaların kurallara uygun ve özenli bir biçimde yapılmasına imkân tanımaktadır. Bu kapsamda mali saydamlık aynı zamanda kamu yönetiminde performansı da öne çıkarmaktadır (Bakkal / Kasımoğlu, 2015).

Yönetimde gizlilik ve denetimsiz alanların varlığı yolsuzluğu arttırmaktadır (Bilginoğlu / Maraş, 2011). Kişilerin kamusal yetkilerini kişisel çıkarları amacıyla kullanması olarak tanımlanan yolsuzluk kamuda genel olarak vergilendirme alanında görüldüğü zaman mali yolsuzluk olarak ortaya çıkmaktadır (Oral, 2011). Kamu görevlilerinin yetkilerini kendi ekonomik çıkarlarına uygun olarak kullanmalarına rağmen herhangi bir yaptırıma bağışık kalmaları durumları yolsuzluğu pekiştirmektedir (Kayalidere / Özcan, 2014). Yolsuzlukla mücadele için yapılması gerekenler arasında, kamu görevlilerinin yetki ve sorumluluklarının açıkça belirlenmesi, faaliyetler hakkında halkın bilgilendirilmesi, saydamlık ve hesap verebilirlik kapsamında hazırlanan finansal raporların sunulması gelmektedir (Bakkal / Kasımoğlu, 2015). Kamuoyunu bilgilendirme gereği, kamu görevlilerinin çıkar çatışmasından kaçınmalarını pekiştirmektedir. Yolsuzluk ile saydamlık birbirleri ile zıt iki olgu olarak gelişmektedir. Saydamlık ile ilgili uygulamalar geliştikçe yolsuzluk azalmaktadır.

3. TÜRKİYE'DE MALİ SAYDAMLIK UYGULAMALARININ GELİŞİMİ

Türkiye'de 1990'lı yıllarda yaşanan ekonomik krizler ve mali sorunlarla birlikte önemli bir güven krizi ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda çeşitli yapısal reformlara ihtiyaç duyulmuştur (Eroğlu / Demirbaş, 2016). Uluslararası kuruluşların etkisiyle birlikte de mali saydamlık kavramı ilgili dönemde önem kazanmıştır. Bu dönemde Devlet Planlama Teşkilatı'nın kamu mali yönetimiyle ilgili özel ihtisas komisyonu raporları önemli analiz ve öneriler sunmaktadır. Bu gelişmeler doğrultusunda mali saydamlığın artırılması ve hayata geçirilmesi konusunda çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.

4734 sayılı Kamu İhale Kanunu 04.01.2002 tarihinde kabul edilmiştir. İhale süreçlerinin tüm aşamalarında bilgi verilmesi doğrultusunda saydamlık uygulamaya geçirilmiştir. 28.03.2002 tarihinde 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun kabul edilmiştir. Borç yönetimi sisteminin koordinasyona dayalı uygulamalarla etkinliğinin artırılması hedeflenmiştir.

Kamu yönetimi yapısının geneline yönelik bilgi edinme ve etik altyapı da oluşturulmuştur. 09.10.2003 tarihinde 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ile birlikte kamu yönetimi açıklık ve şeffaflık ilkelerini kapsamlı bir biçimde uygulamaya geçirecek altyapıya kavuşmuştur. 5176 sayılı Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun 25.5.2004 tarihinde kabul edilmiştir. Etik yönetiminin genel ilkeleri daha sonra Kamu Görevlileri Etik Kurulunun hazırladığı yönetmelikle uygulama alanı bulmuştur.

Bu bağlamda en önemli düzenleme kamu mali yönetimi alanında yapılmıştır. 10.12.2003 tarihinde kabul edilen 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu (KMYKK) ile mali saydamlık kapsamlı bir biçimde hayata geçirilmiştir. Bu Kanun çerçevesinde kamu kaynaklarının yönetilmesinde mali saydamlık, hesap verme sorumluluğu, performans esaslı bütçeleme sistemi ve çok yıllık bütçeleme ilkeleri temel alınmaya başlanmıştır (Eroğlu / Demirbaş, 2016). KMYKK gelir ve giderlerin toplamına bütçede yer verirken, kamu gelir ve giderlerinin, değerlendirilen istatistiklerin, mali raporların halkın erişimine açık olarak sunulmasıyla mali saydamlığın güçlendirilmesini sağlamıştır (Arıkan / Benk, 2019).

İlgili dönemde e-Devlet uygulamalarını etkin bir biçimde faaliyete geçmesi süreçleri de saydamlık amaçlı altyapı ihtiyacını önemli ölçüde karşılamıştır. E-Devlet altyapısı bilgiye erişim konusunda ihtiyaç duyulan temel uygulamaları verimli bir şekilde hayata geçirmiştir. Kamu yönetiminde saydamlık bağlamında ihtiyaç duyulan dönüşüm bu şekilde daha fazla bürokrasi yaratmadan, vatandaşların kolay kullanım olanaklarını yaratmış ve erişimlerini arttırmıştır.

Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile genel esasları belirlenmiş olan mali saydamlık sistemi belirli ve düzenli bir uygulama pratiğini beraberinde getirmiştir. Bu sistemde amaçların gerçekleştirilmesi için yürütülen faaliyetler, kaynak tahsisi ve kullanımı süreçleri belirli raporlarla bilgiye sunulmaktadır. Hedefler doğrultusunda yapılan faaliyetler sistematik bir raporlama zorunluluğuna tabi tutulmuştur. İç ve dış paydaşların bilgilendirilmesi, tahakkuk esaslı bütçeleme, mali konuların tamamını muhasebeleştirme gibi uygulamalar bulunmaktadır. KMYKK ile bütçe denetimi anlayışına dikkat çekilerek kamu maliyesinde uluslararası standartlara uygun yeni bir denetim sistemi kurulmuştur. Genel denetim sistemine uygun bir biçimde iç denetim zorunlu hale gelmiştir. Makroekonomik istikrar ve kamu harcamalarının düşürülmesi hedeflenmektedir. Devletin kaynak kullanımı konusunda halkın bilgilendirilmesine önem verilmektedir. Bu sistem ekonomi politikalarına karşı güven ilkesine dayanmakta ve bu doğrultuda hesap verebilirlik ve saydamlığı vurgulamaktadır.

SONUÇ

Mali saydamlık, kamu yönetimi yapılarında etkin olan yönetişimci bakış açısının tüm ilkeleri ile ilintili bir kavramdır. Saydamlık ve hesap verebilirlik ilişkisi ise daha net ve somuttur. Hesap verebilirliği sağlamanın temel unsuru olarak saydamlık ön plandadır. Diğer yönetişim ilkelerinde olduğu gibi mali saydamlığı kavramsallaştırma konusunda en önemli katkı başta IMF olmak üzere çeşitli uluslararası kuruluşlardan gelmiştir. Kamu yönetiminde dönüşüm ve yönetişim söz konusu olduğunda mali saydamlık tüm ilkelerin doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkili olduğu bir altyapı sunmaktadır. Bilgi edinme, açıklık ve bu doğrultuda demokratik katılım için gerekli olan ortamın oluşturulmasında mali saydamlık süreçleri önemlidir.

Mali saydamlık ilkesinin ön plana çıkması kamu yönetiminde muhasebe sistemlerinin etkinliğini zorunlu kılmıştır. Kamu mali yönetiminde küresel ölçekte yaşanan dönüşümün temelinde mali saydamlık ilkesi yer almaktadır. İstikrarlı bir ekonomi politikası yürütme ve yolsuzlukla mücadele bağlamında mali saydamlık ilkesi önemli gelişmelere imkân tanımaktadır. Mali yapıdaki dönüşümle birlikte hesap verebilirliği artan yönetim yapılarının siyasal açıdan da meşruiyetlerini arttırdıkları söylenebilir.

Türkiye’de 2000’li yıllarda hız kazanan kamu yönetimi reformlarının önemli bir boyutunu da mali saydamlığı sağlama yönünde atılan adımlar oluşturmaktadır. Bu konuda yapılan düzenlemeler aynı zamanda bilgiye erişim hakkının hayata geçirilmesi ile ilgili bağlamla da ilintili olarak değerlendirilebilir. Mali saydamlık konusunda temel ilkeleri doğrudan belirleyen düzenleme ise Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile yapılmıştır. Saydamlık temelli ve bu doğrultuda hesap verebilir kamu yönetimi yapısının oluşturulmasında bu düzenleme önemli bir altyapı sunmuştur. Mali saydamlık doğrultusunda hesap verebilir kamu mali yönetim sistemi, kamu yönetiminde bilgiye erişim hakkı, etik yönetimi ve bu doğrultuda demokratik yönetişimin uygulanabilir olduğu bir yönetsel – siyasal ortamı uygun kılmıştır.

KAYNAKÇA

- Arıkan, M. / Benk, S . (2019). Türk Kamu Mali Yönetiminde Mali Saydamlık: Avrupa Birliği İlerleme Raporları Çerçevesinde Bir Değerlendirme. *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi (Global Journal of Economics and Business Studies)* , 7 (14) , 144-157.
- Ataman, B. / Cavlak, H . (2016). Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ve Kurumsal Yönetim İlişkisi: Borsa İstanbul Kurumsal Yönetim Endeksi'ne Tabi Halka Açık Şirketlerde Bir Anket Çalışması. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*. 9 (3). 209-240 .
- Bakkal, H. / Kasımoğlu, A. (2015). Bütçe Sürecinde Mali Saydamlık ve Hesap Verebilirliğin Önemi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar* . 52(599) .37-52.
- Bilginoğlu, M. A. / Maraş, G. (2011). Avrupa Birliği ve Türkiye'de Mali Saydamlığın Panel Veri Yöntemi ile Analizi. *Ege Akademik Bakış*. 11 (Özel Sayı). 59-73.
- Eroğlu, E. / Demirbaş, T. (2016). Mali Saydamlığın Önemi ve Türkiye'de Kamu Mali Yönetiminin Mali Saydamlık Açısından Değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 20 (1). 287-312.
- Güner, N. E. (2010). 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun Mali Saydamlık ve Yolsuzlukla Mücadele Açısından Değerlendirilmesi. T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı Mali Hukuk Programı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir.
- Kayalidere, G. / Özcan, P. M. (2014). Bütçe Saydamlığı ve Ekonomik Özgürlüğün Yolsuzluk Üzerindeki Etkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 28 (2).
- Kılıçer, E. / Peker, İ. (2018). Devlet Bütçesinin Yönetiminde Devlet Muhasebesinin Rolü: Türkiye Değerlendirmesi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*. 11 (1). 77-92.
- Kuzey, P. (2003). Şeffaflık ve İyi Yönetişim. İyi Yönetişimin Temel Unsurları. T.C.Maliye Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı Yayını. Ankara.
- Küçükaycan, D. (2020). Mali Saydamlık ve Hesap Verebilirlik Aracı Olarak: Türk Sayıştay'ının Performans Denetimi. *Denetişim*. 10 (20). 35-54.
- Oral, B. G. (2011). Mali Yolsuzlukla Mücadele Stratejileri: Türk Vergi Sistemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 16 (3). 403-431.